

Posudek bakalářské práce

Univerzita Karlova – Filozofická fakulta
Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou

Josef ČECHURA

Hry a hrací pomůcky. Příspěvek ke studiu volného času ve středověku.

Praha 2006 – 59 str. rkp., 33 obr. v textu

Předložená bakalářská práce se zabývá zajímavým a obecně vděčným a perspektivním tématem. Studuje středověké hry, zanechávající materiální archeologizované stopy, jako je tomu u her nazývaných někdy v literatuře nepřesně hry „stolní“, lépe hry „deskové“, obecněji ty, které mají na rovinné základně vytvořen „herní plán“. Terminologie těchto her je v literatuře používána opravdu dost volně a nejednotně (např. o šachovnici se mluví jako o desce, hracím plánu, hrací ploše). Je to pro autora příležitost pokoušet se o přesnější terminologii a o pravidla jejího užívání v různém kontextu a o stanovení „rozptylu“ pojmenování. Jisté výhrady mám k poměrně volnému nakládání (a to i v této recenzované práci) s pojmem „žeton“. Hry, které jsou uvedeny v předložené práci, se hrají s „kameny“ (např. ve formě abstraktní, architektonické, animální, figurální). „Žeton“ je v současné spisovné češtině považován za „hrací známku“, tedy za zástupný objekt za peněžní obnos, umožňující vstup do hry, případně manipulaci s hodnotami, s nimiž se ve hře nakládá. Zdůrazňuji, že to je stav v současném jazyku a první problém k diskusi spočívá v otázce, podle čeho má být ustavena terminologie současné vědecké disciplíny – podle aktuálního významu nebo podle event. významu historického. Pakliže podle minulosti, potom je zapotřebí historicko-sémantické analýzy, zdali termín opravdu dosahuje zpět do minulosti, respektive „jak hluboko“.

Studium her uvedených v této bakalářské práci je určeno pro archeologa, který je schopen přesáhnout vlastní práci, nebo prostřednictvím mezioborové kooperace, užší specializaci svého oboru. Takový pokus o zpracování podnikl J. Čechura a jeho riskantní krok přirozeně vítám. Výsledná podoba, kterou autor předložil, má však smysl pouze v tom případě, že je to vědomý první krok, směřující k pokračujícímu rozvíjení daného tématu v další, např. v magisterské práci. Jestliže nyní představuje obecná kulturní a všeobecně historická část předložené práce asi kolem 80% textu a vlastní archeologická část kolem 20%, mělo by tomu být v další práci přibližně opačně. Neměl by rozhodně chybět katalog použitých nálezů, ať již nálezů původních nebo těch, které již prošly odbornou literaturou. Jistě nebude možno právě u těchto nálezů zpracovat naprosto dokonalý katalogový elaborát, ale je nutno s takovou prací začít. Současná vybraná dokumentace má spíše ilustrativní význam, jen menším dílem smysl dokumentační.

Vlastní práci autor otevírá klasickým výkladem J. Huizingy o významu hry a přibližuje jeho definici; starší výklad Huizingův koriguje novějšími názory, zejména R. Cailloise (jehož jméno nacházíme v práci v několikerém psaní, včetně seznamu literatury). Zařazena je dále užitečná zmínka o teorii her.

Následuje krátká zmínka o pramenech studia. Uváděny jsou prameny psané a dobře je oceněn jejich význam, téměř bez větší zmínky je pominuta problematika svědectví ikonografických pramenů, ale na jednom druhu pramene (reliéfy hry ve vrhcáby na čelních vyhřívacích stěnách gotických kachlů podle Z. Hazlbauera / Hazelbauera ? v téže kapitole) jsou ukázány možnosti výpovědi ikonografických pramenů, jednotlivě pak je význam ikonografických pramenů naznačen řadou obrázků v textu, kde bych ovšem uvítal podrobnější

výkladový popis. Autor by tak prospěl sobě i čtenáři. Bez zmínky zůstaly prameny filologické a možnost náhledu do etnologického materiálu.

Další kapitola uvádí stručné poznámky k historii her; zde se autor opírá o práci pedagoga M. Zapletala, což je přední znalec praktického herního provozu a v českém prostředí je to jistě volba správná. V budoucí práci bude nutno ovšem takovouto historickou kapitolu poněkud rozšířit. Zapletalova práce uvádí dobrý seznam literatury, kde autor nalezne dostatek podnětů. Novější možnosti, pokud autor pracuje s internetem pravděpodobně jako i v jiných případech, zprostředkuje jistě on-line katalog The Library of Congress Washington D.C..

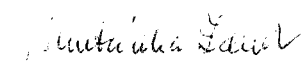
Autor pokračuje velkou kapitolou o jednotlivých středověkých hrách v pořadí: šach, vrhcáby, mlýn a mlýnek, dáma, ovčinec, hnefatafl, hry s kostkami, karetní hry. V kapitole jsou charakterizovány výše uvedené hry více všeobecně podle písemných pramenů. Kapitola je střídavě ilustrována, což není na závadu. Uvítal bych ovšem lepší popis obr. 11 a rozhodně vyobrazení dnes již méně známého ovčince, unikátního vyobrazení na kachli, snadno dostupné v katalogové publikaci J. Richterové (Středověké kachle, Praha 1982).

Obsáhlejší kapitola stručně charakterizuje místo hry ve středověké kultuře. V šesti podkapitolách se autor stručně dotýká základních témat, která se hrou více či méně souvisejí. Jsou to: volný čas ve středověku; hry ve šlechtickém, městském a venkovském prostředí; dětství a dospívání ve středověku; dětské hry; krčma; hazard; propagátoři her; mravokárci a postoj církve. Každou z kapitol by bylo možno proměnit v samostatné téma, ale to v žádném případě zatím není nutné a autor zde prokázal, že je jako bakalář schopen se orientovat v obecné kulturně- historické problematice. Problémem pro budoucnost bude třeba spíše hledat cesty, jak všechna vyjmenovaná a různou měrou zmíněná témata i jednotlivá fakta propojovat s hmotnými prameny, tedy s tím, co shrnuje, zatím jen v menší míře a spíše ilustrativně, v kapitole poslední, nazvané „Archeologie a hry“. Naznačuje zatím spíše jen možnosti, než by podávala ucelenější výklad. Zmiňuje různé figurální hrací kameny (např. Lewis, dílenský nález ?), různé jednotlivé kameny abstraktního charakteru (Zürich, Aumont), terče, pyramidovité ploché útvary, hrací kostky, astragaly, hrací karty vzácně identifikované rovněž archeologickým výzkumem, různé kuličky, nálezy fragmentů hracích desek, z nichž nález hrotů z vrhcábny ze St. Denis náleží k unikátům, uvádí fragmenty hracích plánů mlýna a výjimečnou hrací desku „hnefatafl“. Uvedeny jsou jen ilustrativní příklady, ač autor na s.53 uvádí, že nálezy (z Čech ?) jdou do stovek. Je-li to konstatování, které autora nasměruje k další činnosti, pak je to povzbudivé. Práci uzavírá obsáhlý seznam literatury.

Drobné výhrady mám k některým formálním rysům i jazykové úrovni, o čemž informuji autora osobně; nejsou to věci takové povahy, že by se jimi musela zvlášť zabývat komise (překlepy). Závěrem konstatuji, že předložená zpráva po věcné stránce **splňuje nároky na bakalářskou práci** a navrhuji ji k obhajobě a zároveň navrhuji klasifikovat ji stupněm

V Praze dne 13.9.2006

Doc. Dr. Zdeněk Smetánka, CSc.
Brixiho 1620 / 8
Praha 6 - 16200

(Zdeněk Smetánka)